

УДК 339.137

Тендюк А.О., к.е.н., доцент
 Tendyuk A. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
 Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-9002-1184>
 Медведєва О.І.
 Medviedieva O.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ-ВИРОБНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ КЕРАМІЧНОЇ ЦЕГЛИ М. ЛУЦЬКА

Луцький національний технічний університет

В статті проведено дослідження конкурентних позицій підприємств-виробників будівельної керамічної цегли м. Луцька та оцінку рівня конкурентоспроможності на прикладі одного із суб'єктів ринку. Визначено ринкові частки основних виробників будівельної керамічної цегли м. Луцька, здійснено порівняльний аналіз їх фінансових показників, показників прибутковості та ділової активності, що дозволило конкретизувати конкурентні позиції МП «Полум'я», деталізувати його конкурентні переваги та слабкі сторони.

Проведено оцінку конкурентоспроможності продукції на основі розрахунку та побудови матриці «Бостонської консалтингової групи», що дозволило визначити конкурентні позиції основних видів продукції основних гравців ринку будівельної керамічної цегли.

Здійснено розрахунок інтегрального рівня конкурентоспроможності на прикладі одного з суб'єктів ринку будівельної керамічної цегли, на основі оцінки чотирьох груп параметрів: показників фінансового стану, ефективності збуту та просування продукції, ефективності виробничої діяльності та конкурентоспроможності продукції. Розрахунок інтегрального індексу здійснено з використанням встановлених експертним шляхом вагових коефіцієнтів.

Ключові слова: конкурентоспроможність продукції, конкурентоспроможність підприємства, конкурентні переваги, конкурентні позиції, ринкова частка, управління конкурентоспроможністю

ASSESSMENT OF COMPETITIVE POSITIONS OF ENTERPRISES- MANUFACTURERS OF BUILDING CERAMIC BRICKS OF LUTSK

Lutsk National Technical University, Lutsk

The article studies the competitive positions of enterprises-manufacturers of building ceramic bricks in Lutsk and assesses the level of competitiveness on the example of one of the market participants. The market shares of the main manufacturers of building ceramic bricks in Lutsk were determined, a comparative analysis of their financial indicators, profitability and business activity was carried out, which allowed to specify the competitive position of MP "Flame", to detail its competitive advantages and weaknesses.

The competitiveness of products was assessed on the basis of calculation and construction of the matrix of the "Boston Consulting Group", which allowed to determine the competitive positions of the main types of products of the main players in the market of building ceramic bricks.

The calculation of the integrated level of competitiveness on the example of one of the subjects of the market of building ceramic bricks, based on the assessment of four groups of parameters: indicators of financial condition, efficiency of sales and promotion, production efficiency and product competitiveness. The calculation of the integrated index is carried out using expertly established weights.

Keywords: product competitiveness, enterprise competitiveness, competitive advantages, competitive positions, market share, competitiveness management

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі управління підприємствами промисловості будівельних матеріалів зосереджене на реагуванні на численні виклики, що сформовані в результаті кризових соціально-економічних процесів. Реактивне управління не дозволяє знаходити нові джерела зростання і не вирішує проблеми зниження конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання. Відповідно, особливої актуальності набирають питання удосконалення управління

конкурентоспроможністю підприємств на основі формування стійких конкурентних переваг, що має на меті підвищення ефективності діяльності підприємств, особливо на ринках із постійно зростаючою конкуренцією. Саме таким є ринок будівельної керамічної цегли.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Досить багато теоретичних та прикладних аспектів управління конкурентоспроможністю, особливостей та методичних підходів до її оцінки та інструментів забезпечення висвітлено у працях таких зарубіжних та вітчизняних науковців як: М. Портер, Й. Шумпетер, Л.В. Балабанова, Р.А. Фатхутдінов, В.А. Ільяшенко, С.М. Клименко, та інші. У їх роботах детально досліджено сутність та основні фактори конкурентоспроможності, деталізовано методичні підходи до її оцінки. Поряд із багатьма питаннями оцінки та управління конкурентоспроможністю підприємств залишаються невирішеними.

Цілі статті - дослідити основні тенденції розвитку ринку та конкурентоспроможність підприємств-виробників будівельної керамічної цегли м. Луцька для формування джерел зростання конкурентоспроможності вітчизняних виробників.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Оцінку конкурентоспроможності підприємства проведемо на прикладі виробника будівельної керамічної цегли - малого підприємства «Полум'я». Для оцінки використаємо методичний підхід, розроблений авторами, та деталізований у роботі [1]. Особливістю даного підходу є поетапна оцінка конкурентних переваг підприємства. В основі запропонованого підходу лежить концепція «ланцюга цінності» М. Портера [2].

МП «Полум'я» працює на ринку керамічної цегли Волинської області. Організаційною формою управління його є одноосібне володіння, що передбачає належність майна підприємства єдиному власнику та самостійність його у прийнятті рішень та розподілі прибутків. Форма власності МП «Полум'я» - приватне підприємство, яке працює на ринку з 1902 року. Першочерговою назвою підприємства є Луцький цегельний завод № 2. В процесі приватизації у 1994 році було створене МП «Полум'я», яке на сьогоднішній день має дочірнє підприємство.

Основним видом діяльності підприємства є виробництво цегли, черепиці та інших будівельних виробів з випаленої глини, які воно реалізує переважно у межах м. Луцька та Луцького району. Споживачами його є найбільші будівельні підприємства регіону: «Житлобуд -2», ПП «Інвестор». МП «Полум'я» позиціонує себе як виробник якісної, надійної будівельної керамічної цегли з найкращими експлуатаційними характеристиками за доступною ціною.

Ринок виробників будівельної керамічної цегли Волинської області представлений значною кількістю виробників, відповідно на першому етапі оцінки конкурентоспроможності визначимо основні конкурентні позиції об'єкта дослідження.

На сьогоднішній день основними гравцями на ринку будівельної керамічної цегли Волинської області є наступні крупні виробники: ВК-ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД, ПП «Захід», МП «Полум'я», ПП «Будтрейд». Аналіз ринкових часток основних виробників показує, що найбільшу частку ринку будівельної керамічної цегли займає ВК ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД - 39 %. Ринкові частки решти підприємств розподілені наступним чином: МП «Полум'я» - 23 %, ПП «Захід» - 21 %, ПП «Будтрейд» - 10 %. Відносно незначну частку ринку складають виробники із решти районів Волинської області. Таким чином, лідером ринку є ВК ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД, а основним конкурентом МП «Полум'я» є приватне підприємство «Захід».

У таблиці 1 наведено деталізацію основних економічних показників діяльності МП «Полум'я».

Таблиця 1. Динаміка основних економічних показників діяльності МП «Полум'я»

Показник	Роки					Відносне відхилення, %
	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2014
Вартість активів підприємства, тис. грн	4753,5	5640	8000	9947	10628	223,58
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	10972	18979	18979	21113	24142	220,03
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	8196	13031	14982	15909	16687	203,6
Чистий прибуток, тис. грн	114	552	614	759	1043	914,91
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	84	84	84	82	85	101,19
Річний фонд оплати праці, тис. грн	4951	6051	7062	7265	8054	162,67
Середньомісячна заробітна плата працівника, грн	4912	6003	7006	7383	7896	160,75
Продуктивність праці одного працівника, тис. грн/чол.	193,58	317,78	366,44	405,88	431,08	222,69
Середньорічна залишкова вартість основних фондів, тис. грн	2597	2531,5	2544	2634	2701,5	104,02
Вартість оборотних коштів, тис. грн	2152	3107,5	5455	7312	7925,5	368,29
Рентабельність, %	-	-	-	-	-	-
продукції	1,39	4,24	4,1	4,77	4,81	-
продаж	1,18	3,47	3,35	3,90	5	-
власного капіталу	2,70	11,07	10,53	12,67	17	-

Джерело: розраховано авторами за даними статистичної звітності підприємства

Наведені аналітичні дані демонструють стабільне зростання обсягів реалізації будівельної керамічної цегли та чистого прибутку підприємства, що зумовлено передусім тенденціями росту будівельного ринку регіону. Спостерігається значний ріст активів МП «Полум'я» (на 223,58 % протягом аналізованого періоду), рівня прибутковості. Наведені дані дозволяють робити висновок, що МП «Полум'я» активно розвивається та має значні передумови для активної участі у конкурентній боротьбі.

У таблиці 2 наведено динаміку основних фінансових показників МП «Полум'я» та його основних конкурентів.

За даними таблиці 2 можна побачити, що показники поточної ліквідності МП «Полум'я» є вищими у аналізованому періоді за аналогічні показники основних конкурентів. При цьому варто зауважити, що поточна ліквідність аналізованого підприємства є вищою, ніж у лідера ринку - ВК-ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД. Показники абсолютної ліквідності МП «Полум'я» є нижчими, ніж у його основних конкурентів, що вказує на недостатню забезпеченість грошовими коштами та їх еквівалентами для погашення поточних зобов'язань МП «Полум'я».

Таблиця 2. Динаміка показників ліквідності МП «Полум'я» та його конкурентів

Підприємство	Поточна ліквідність				
	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
ВК-ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД	0,14	0,21	0,31	0,52	0,8
МП «Полум'я»	1,51	2,03	1,63	1,62	1,88
ПП «Захід»	1,15	1,2	1,42	1,56	1,64
ПП «Будтрейд»	0,06	0,04	0,03	0,2	0,35
Підприємство	Абсолютна ліквідність				
	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
ВК-ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД	0,1	0,4	0,4	0,35	0,33
МП «Полум'я»	0,17	0,26	0,47	0,43	0,17
ПП «Захід»	0,3	0,3	0,6	0,56	0,48
ПП «Будтрейд»	0,09	0,086	0,075	0,084	0,93

Джерело: сформовано авторами за даними [3]

У таблиці 3 наведено динаміку чистої маржі МП «Полум'я» у порівнянні з основними конкурентами.

Таблиця 3. Динаміка чистої маржі МП «Полум'я» у порівнянні з основними конкурентами

Підприємство	Зміна чистої маржі, %			
	Роки			
	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
ВК-ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД	-0,012	0,001	0,001	0,009
МП «Полум'я»	-0,008	0,003	0,001	0,047
ПП «Захід»	-0,014	0,003	0,002	0,018
ПП «Будтрейд»	-0,017	-0,004	-0,001	0,005

Джерело: сформовано авторами за даними [3]

Як свідчать аналітичні дані, зміна чистої маржі основних виробників будівельної керамічної цегли м. Луцька у 2015 році була негативною. Починаючи з 2016 року спостерігається приріст у більшості гравців ринку (за виключенням ПП «Будтрейд», де приріст відбувається аж у 2018 році). Негативні значення зміни чистої маржі вказують на зменшення чистого прибутку відносно загальної виручки підприємства. Потрібно звернути увагу, що найвищим серед конкурентів у 2018 році є приріст чистої маржі саме МП «Полум'я», що підтверджує зростання його ділової активності та прибутковості.

У таблиці 4 наведено динаміку зміни оборотності робочого капіталу МП «Полум'я» в порівнянні з конкурентами. Оцінка зміни оборотності робочого капіталу основних конкурентів є індикатором їх ділової активності. Найвищим у 2017-2018 рр. є темпи росту оборотності робочого капіталу лідера ринку - ВК ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД (хоча у попередньому періоді спостерігаються негативні значення), негативною практично за весь період (крім 2017-2018 років) є динаміка оборотності робочого капіталу ПП «Будтрейд». Стабільно позитивну динаміку має оборотність робочого капіталу є ПП «Захід». Необхідно звернути увагу на від'ємний приріст робочого капіталу, отриманий ПП «Полум'я» у 2016 році, що вказує на необхідність подальшого зростання оборотності капіталу, зростання ділової активності та зміцнення його фінансового стану, що дозволить позитивно вплинути на конкурентні позиції аналізованого підприємства.

Таблиця 4. Аналіз зміни оборотності робочого капіталу МП «Полум'я» та його конкурентів

Підприємство	Зміна оборотності робочого капіталу			
	Роки			
	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
ВК-ТОВ «Луцький цегельний завод №1» ЛТД	-1,3	-1,8	0,5	0,64
МП «Полум'я»	0,9	-0,05	0,11	0,24
ПП «Захід»	0,82	0,52	0,13	0,18
ПП «Будтрейд»	-0,86	-0,82	-0,25	0,1

Джерело: сформовано авторами за даними [3]

На наступному етапі дослідження було проведено оцінку конкурентоспроможності продукції МП «Полум'я» з використанням матриці «Бостонської консалтингової групи», що наведена на рис. 1. Для її побудови було проведено розрахунок відносної ринкової частки МП «Полум'я» у порівнянні з лідером ринку, за цеглою марки М -100 та М -75. , Відносна частка ринку цегли марки М-100 для МП «Полум'я» у 2018 році складає 54,55 %, ринку цегли марки М-75 – 68,75 %. Розрахунок темпів росту ринку показав, що у 2018 році темп росту ринку цегли марки М -100 був вищим ніж цегли марки М- 75, що обумовлено зростанням обсягів будівництва житлових багатоповерхових будинків в регіоні. За результатами позиціонування, цегла марок М-100 та М-75 опинилась у секторі «знаки питання», що відповідно вказує на необхідність додаткових інвестицій для просування продукції на ринку.

На заключному етапі було проведено розрахунок інтегрального рівня конкурентоспроможності МП «Полум'я» за методикою С.М. Клименко [5], що передбачає оцінку ефективності за чотирма групами критеріїв, які інтегруються у загальний рівень конкурентоспроможності підприємства на основі вагових коефіцієнтів, визначених експертним шляхом. Результати розрахунку інтегрального рівня конкурентоспроможності МП «Полум'я», в розрізі основних його складових відображено на рис. 2.

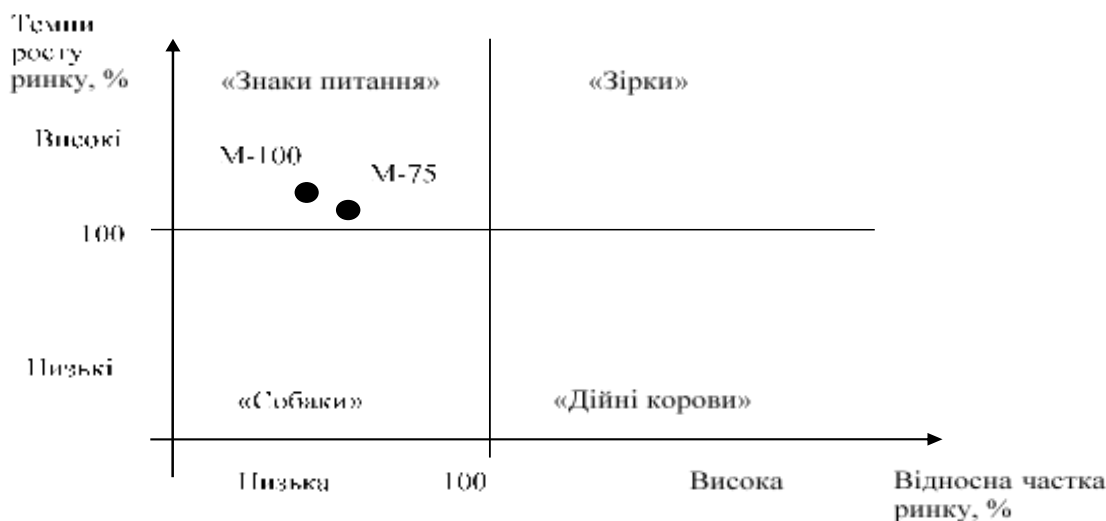

Рис. 1. Матриця БКГ МП «Полум'я»

Джерело: побудовано авторами за результатами розрахунків за даними [4].

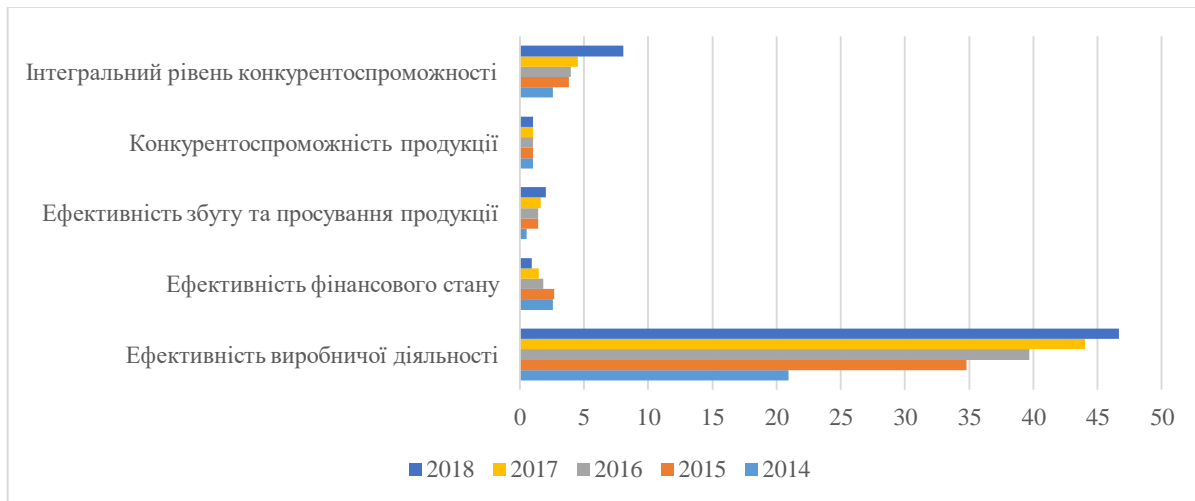

Рис. 2. Динаміка критеріїв та інтегрального рівня конкурентоспроможності МП «Полум'я»

Основні параметри інтегрального рівня конкурентоспроможності МП «Полум'я» мають позитивну динаміку протягом аналізованого періоду. Виключення складають лише показники ефективності фінансової діяльності підприємства, що мають негативну тенденцію. Саме недостатність фінансових засобів та низький рівень фінансової ефективності є стримуючим фактором для зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку будівельної керамічної цегли м.Луцька. Інтегральний рівень конкурентоспроможності МП «Полум'я» за період 2014-2018 рр. зростає, що свідчить про досить сильні конкурентні позиції підприємства та створює можливості для подальшого їх зміцнення.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок про досить високий рівень конкурентоспроможності МП «Полум'я» на ринку будівельної керамічної цегли м. Луцька та Луцького району, який має тенденцію до зростання. Виявлені конкурентні переваги підприємств потребують їх нарощення, адже саме вони є ключовими чинниками конкурентоспроможності підприємства на ринку. Конкурентні прогалини формують напрямки для подальшого застосування управлінських інструментів підвищення конкурентоспроможності, оскільки, з одного боку, вони є джерелом потенційних ризиків для роботи підприємства на ринку, а, з іншого боку - є потенційним джерелом для формування нових конкурентних переваг.

Список бібліографічного опису

1. Тендюк А.О., Медведєва О.І. Методичний підхід до оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства промисловості будівельних матеріалів. *Економічні науки. Серія «Економіка і менеджмент»*. Луцький національний технічний університет. Випуск 16(62). Луцьк, 2019. С. 141-151.
2. Портер М.Э. Конкуренция: пер. с англ. Москва: Вильямс, 2005. 608 с.
3. You control онлайн-сервіс перевірки контрагентів [Електронний ресурс]. – URL: <https://youcontrol.com.ua/>.
4. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>.
5. Управління конкурентоспроможністю підприємства / Клименко С. М. та ін. Київ : КНЕУ, 2008. 520 с.

References

1. Tendyuk A.O., Medvyedyeva O.I. Metodichnyy pidkhid do otsinky rivnya konkurentospromozhnosti pidpryyemstva promyslovosti budivelnnykh materialiv. *Ekonomiczni nauky. Seriya «Ekonomika i menedzhment»*. Lutskyy natsionalnyy tekhnichnyy universytet. –Vypusk 16(62). Lutsk, 2019. S. 141-151.
2. Porter M.Э. Konkurentsyya: per. s anhl. Moskva: Vylyams, 2005. 608 s.
3. You control onlayn-servis perevirky kontrahentiv [Elektronnyy resurs]. – URL: <https://youcontrol.com.ua/>.
4. Holovne upravlinnya statystyky u Volynskiy oblasti [Elektronnyy resurs]. – URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>.
5. Upravlinnya konkurentospromozhnisty pidpryyemstva / Klymenko S. M. ta in. Kyiv : KNEU, 2008. 520 s.

Дата подання публікації 20.12.2020 р.